

SBURATORUL *Literar*

REVISTA · SAPTAMANALA

SUMARUL No. 32

E. Lovinescu	Figurine
Vladimir Streinu	Primăvara
Camil Baltazar	Primăvara...
Gh. Brăescu	Nevinovatul
Alexandrina Scurtu	Simfonia
Eugen Relgis	Romain Rolland
Al Popescu-Telega	Enescu în Spania
Virgiliu Moscovici	Chiparosul

Cronica Literară. — MIHAIL IORGULESCU.

Cronica Dramatică: F. ADERCA.

Insemnări Literare.

32

SBURATORUL LITERAR

Revistă Literară, Artistică și Culturală

Prețul unui număr

LEI 2.—

Abonamente : pentru un an Lei 100.—

„ 1/2 „ 50.—

Abonamente se primesc la :

Administrația Revistei „Sburătorul Literar“

BUCUREȘTI

STRADA SMÂRDAN, 4

și la librăria „Mercur“, București, Calea Victoriei, 27

**Deosemena se pot face Abonamente prin corespondență,
trimițându-se costul respectiv prin mandat poștal.
la Administrația Revistei.**

**Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa
d-lui E. Lovinescu, Strada Câmpineanu, 40.**

A APĂRUT :

„DIN LUMEA ISLAMULUI“

TURCIA

JUNILOR

TURCI

de N. BATZARIA

Cu o prefață de N. IORGA

LEI 24.—

De vânzare la toate librăriile din capitală și provincie

SBURĂTORUL LITERAR

REVISTA LITERARA, ARTISTICA ȘI CULTURALA

DIRECTOR: E. LOVINESCU

FIGURINE

F. Aderca

Printr'o simplificare energetică am putea reduce pe d. Aderca la curiozitatea pentru tot ce e nou; în artă a fost unul din primii simbolisti; în mișcarea socială s'a ridicat dintr'un salt pe baricada bolșevică. Intr'un poet simbolist pot fi deci virtuți de comisar al poporului. Antinomia e numai aparentă; alți esteți și-au împins convingerile sociale și mai departe decât d. Aderca. Îndărătul acestor manifestări divergente pândește, în fond, un spirit unic, îndreptat prin toate tentaculele lui spre noutatea ce trece. Necăutând-o voluntar, o așteaptă-sub orice formă ar veni; contradicțiile n'au nici o importanță; prestigiul noutății, și deci a evoluției posibile, le îndulcește și le înăbușe. Lipsit de trecut și nemulțumit cu prezentul, d. Aderca se precipită lacom spre formele artei și vieții de mâine. E un pionier al viitorului și al progresului. De l'am socoti ca pe un deschizător de drumuri, i-am exagera totuși facultățile de invenție și ingeniozitatea. În țările de curând descoperite, el își implântă abia după alții cortul provizoriu. Odată cu primele lovituri de casmă, ochii colonistului caută însă miragiul pământului făgăduinții și al evoluției indefinite.

Psihologia, dealtfel, nu e rară. Fără a avea fetișismul sângelui, o putem considera ca pe o consecință a rasei. În sinteza unei culturi, o privim chiar ca pe o antiteză necesară tradiționalismului. Inhibiției fatale a unui popor nu e rău să i se opună și spiritul mobil, fără rădăcini în huma culturii, deschis, nu dintr'o atitudine ci dintr'o nevoie primară, oricărei inovații, oricărui progres. Căci în d. Aderca nu distingem numai lipsa de tradiție și spaima de banal, ci și o stare de firească receptivitate pentru semintele tuturor vânturilor, — din apus sau răsărit, fără preferință.

Pe când sensibilitatea rămâne în genere invariabilă, receptivitatea e una din însușirile inteligenței. Prin această constatare, am precizat și definiția d-lui Aderca. E un intelectual, nu în sensul speculației; curiozitatea nu l'a împins nici spre filozofie, nici la o construcție mai sistematică într-o ramură a cunoașterii umane. Ingrădindu-se în artă, d. Aderca și-a aplicat resursele mobilității sale intelectuale în domeniul sensibilității: de aici calități relative și lipsuri fundamentale.

Natura eliptică e cea mai evidentă caracteristică a acestei inteligenți. Nu e vorba de expresia ci de însăși funcțiunea sa; nu este deci o formă stilistică ci o formă definitivă de cugetare, pe a cărei origine i-am putea-o pune în mobilitate; studiul originilor interesează însă puțin; nu ne oprim deci decât la efecte.

Mecanismul intelectual al d-lui Aderca funcționează în mod exclusiv prin soluție de continuitate; procesul cugetării se înseamnă printr-o serie de puncte luminoase, care, numai prin rapiditate, pot da iluzia unei linii. Expresia eliptică reprezintă, desigur, o economie verbală și se adresează unei inteligenți exercitate; elipsa cugetării duce însă la rezultate dezaastroase. Ideea d-lui Aderca e o scară, pe ale cărei trepte nu s'ar fi urcat nici îngerii lui Iacob. Ceiace ar fi putut rămâne un efect stilistic, devine astfel o gravă lacună. Viziunea artistică a scriitorului este discontinuă; creațiunile lui sunt fragmentare. Atât în *Tapul* cât și în *Domnișoara din strada Neptun*, el procedează prin salturi; între momentele psihologice se deschid viduri, în care se înecă galerele cugetării. Fără unitate, fără motivare, eroii lui sunt o juxtapunere de episoade arbitrare, a căror logică internă ne scapă; peste ele, d. Aderca aruncă punți aeriene invizibile.

Dacă soluția de continuitate este unul din aspectele intelectualității d-lui Aderca, natura ei analitică, sarcastică și oarecum sterilizantă este celalt aspect tot atât de însemnat și de negativ. Discontinuitatea îl împiedică dela o viziune armonică; atitudinea sarcastică îl împiedică dela orice simpatie față de eroii săi. Interpunându-se între noi și obiect, amar și incisiv, d. Aderca este un povestitor interesant; nu e însă și un creator de viață. În loc de a-i plăsmui, își comentează eroii fără bunăvoință. Pentru acest scop are instrumentul necesar al stilului:

sobru până la nuditate, rece până la glacialitate, intelectual, și cu o rezervă ce-i ridică orice comunicativitate cordială.

Inzestrat cu însușiri prin excelență antipoetice, d. Aderca a ținut totuși să fie și poet : curiozitatea mobilă îl împinge spre formulele cele mai moderne și spre imaginile cele mai îndrăznețe ; discontinuitatea psihică îi dezarticulează concepțiile ; lipsa de sensibilitate e înlocuită cu un aprig sensualism : demonul familiar al acestui intelectual chinuit de viziunile Sfântului Antoniu.

E. LOVINESCU.

PRIMĂVARA

Pe strada văruiță 'n zori de soare,
De subt vestmântu 'n lături îndoit,
Răsar sfioase piepturi de fecioare
Ca niște muguri albi care-au plesnit.

Pe cer din vrana soarelui, domoală,
Lumina gâlgâe — aurie ca un vin ;
Iar razele în joc de serpentin
Și-aruncă șiroirea de beteață.

April s'a 'ntors din sudul clar cu-atât
Alaiu de strălucire și de soare
Că cerul iernii scund și mohorât
Și-a scuturat, boltindu-se, povara,
Pe subt arcada lui de sărbătoare
Lăsând, voios, să treacă primăvara.

.. Hai, suflete, hai ursule afară.. !
Din fundul meu ca dintr'o vizuină
Urnește-te înviorat din loc
S'ascuți cum Pan din naiul lui de soc
Asvârle melci sonori în primăvară
Și să-i privești cum, închegați, se-anină
Pe ramuri în corole de lumină !.

Dar tu ți-aduni azi gândurile iară,
Ca florile petalele spre seară,
Și-mi curmi prietenoasa mea dojană,
Simțind că, scos din besna-ți subterană,
Te-ar fulgeră atâta primăvară.

Și, bănuind prin preajma ta lumină,
Ca un sobol alergi și mă străbați
Și sapi febril pereți 'ntunecați
Ca un ocnaș într'un adânc de mină.

O ! tot cătându-ți un coperământ
Tu vei scobi în mine până când,
În primăvara ce se 'nnaltă din pământ
Și-și cetluește ca 'ntr'un schit pe zare
A „învierii apoteozare“,
M'oi nărui, deschiolat, curând,
Ca munții ce se nărue din creșteri
În scorbora lăuntricelor peșteri.

VLADIMIR STREINU.

PRIMĂVARA...

*Fetița mea bolnavă și cuminte,
Afară soarele spune străzilor — povești de lumină.
Și 'n târgușorul singuratec și tăcut,
Azi chiar flașneta mai desghețat suspină.*

*În jurul flașnetarului s'au adunat,
Copii cu ochii calzi de soare,
Și primăvara care i-a descălțat,
Le ogoae picioarele cu răcoare...*

*E încă primăvară calmă și bună.
Prietena mea bolnavă — scăunașul să-ți iei,
Și să vii în cerdacul iederat de umbre jucăuse
Mămile să-ți culci pe genunchii mei...*

*Vom goni țigăncile care vin pela porți,
Să deie în ghioc meșteșugit,
Iar după aceea am să-ți alint mânilor
Și voi începe basmul cel mai înșorit.*

*Flașneta va gânguri sfictune și bucurie,
Așa ca o ploae întreșută cu fire moi de soare
Și pete mari de umbră se vor întrece
Să-ți sărute obrații cu răcoare...*

*Și ai s'adormi — mulțumită cu mânilor cuminiți
Tolănite pe genunchii mei.
Târziu va poposi: cearșaf învelitor
Peste trușorul tău — un stol de funigei...*

CAMIL BALTAZAR.

NEVINOVATUL

Vândusem niște cai la obor. Întâmplarea mă puse pe neașteptate în fața unui vechiu prieten de școală.

Sunt băeți cari au jucat un rol atât de puternic în copilăria noastră încât e imposibil să nu-ți rămână chipul lor în minte. Totuși, mărturisesc, n'am recunoscut pe Negruș, care lua lecții de harpă în cancelaria profesorului și fugise din pension cu Olga, fata lenjeriții și au fost găsiți tocmai spre seară șezând cuminiți într-o trăsură veche. Să tot fi avut la un loc 27 ani. Dar cine ar fi recunoscut în vlăjganul ăsta galben, înalt, adus puțin de șale cu pantalonii tocați, cu vocea răgușită de apaș, pe băiatul fin, pieptenat frumos, care venea la școală în cupeu, îmbrăcat ca un prinț din poveste, cu buzunarele pline și tot atât de darnic.

— „Ce mai faci? Mă mai cunoști? Vă mai aduceți aminte de mine? se corectă el, jenat o clipă de nedumerirea mea.

— „De loc, cine ești d-ta?

— „Nu ești Chiriță?”

— „Ba da.”

— „Eu sunt Negruș.”

— „Negruș? !...”

Ne cântărirăm din ochi o clipă, apoi ne îmbrățișarăm într'un elan de sinceritate, întorși ca prin minune în heidelbergul de altă dată.

Un miros ispititor de mititei, țăcănitul imperativ al castaginelor țigănești, dar mai ales dorința de a ne spovedi ne izolă la o masă în mulțimea împestrițată și gălăgioasă de orzari, geambași și hoți de cai.

— „Șase mititei, câte-o țuică și un colț de pâine. Stai în București?”

— „Vă dau mai bine o litră, este avant.

— „Dă ce vrei... Când ai părăsit Iașul?..

— Măi, ce timpuri!... De *père Boniface* ți-aduci aminte... când i-au tăiat băeții mustățile...

— „... Noaptea”

— „... Prin somn”

— „Da Olga ce s'a făcut? Trebuie să se fi măritat... o avea și copii.

— „Aș, am întâlnit'o la Pitești într'un varieteu.”
 — „Taaci ! ”
 — „Pe onoarea mea.
 = „Da ăla, cum îi zice...”
 — „Vasilu ?...
 — „Nu mă, ala mic, slăbuț...
 — „Grigorescu ? ”
 — „... de făcea poezii...”
 — „A, stai că știu. Angheluță !
 — „Așa mă, Angheluță..
 — „A murit !..
 — „Săracul... demult ? ”
 — „Demult. Nici n'apucasem a mă însura,”
 — „Ce tu ești însurat ? ”
 — „Am fost, dar m'am despărțit,” mărturisi el întunecându-se. „Tu nu te-ai însurat ? ”

— „Nu ! ”
 — „Nici să te însori. Când ai ști ce am suferit !..”
 Și în nevoia de a se spovedi, de a-și ușura durerea îmi povesti, întretinând cu o tuse seacă istoricul vieții lui triste.
 — „Mă cunoști. Aveam avere și eram un băiat bun. Spune tu am fost eu băiat rău ?

— „Rău nu pot să zic, dar alintat din cale afară.”
 — „Dar dac'ai ști cât am alintat'o pe ea !..

Am luat-o săracă... fată de popă. I-am tocmnit guvernantă, am pus'o la pian, am învățat-o să picteze, o adoram. O îmbrăcam și o hrăneam ca pe un copil. Am plimbat-o ca pe o regină dela Paris la Madrid, dela Nisa la Veneția. Se plictisea, o plictiseam. Parcă se jena de mine. Când i-am dat libertate m'a înșelat cu oricine, la întâmplare între două trenuri în fiecare capitală ; eu sunt încornoratul internațional, mărturisi el cinic. Sunt zece ani de când ne-am despărțit și mă întreb și astăzi, și mă întreb mereu când sunt cu mine dacă m'a iubit vreodată, căci nu-mi amintesc să fi văzut în ochii ei mari și gris ca fierul vre-o rază caldă de iubire, de simpatie, nici macar de recunoștință. Nu mi s'a dat niciodată și sunt profund umilit că, din toți bărbații, eu cel legitim, sunt singurul care am plătit-o. Plătiam dreptul meu, pentru ca să-și întrețină amantul, un jokeu nesuferit care o cravașa ca la potou. Înțelegi acum ce am suferit.”

Rămăsesem indignat de atâta rușine și mizerie, povestită

pe neașteptate, într-o împrejurare, pe care o sperasem plăcută și care se prezenta atât de nepotrivit și stranie.

— „N'ai avut copii?” l-am întrebat ca să zic și eu ceva.

— „Atât ar mai fi lipsit... sau poate știu eu, dac'am fi avut un copil... dar nu, nu era posibil... Dac'ai ști cât îmi pare de bine că te-am întâlnit,” reluă el după o clipă de tăcere dureroasă. „Povestindu-ți nenorocul meu, cu sufletul curat din școală simt că nu sunt vinovat, nu roșesc în fața ta de ce am ajuns, căci nimeni nu te poate condamna că ai iubit prea mult o femeie. Când mă gândesc ce am fost în stare să fac pentru dânsa! Cu viața pe care am dus-o, am tocat repede averea. Am împrumutat și am vândut tot, și când n'am mai avut ce vinde m'am vândut onoarea. Am făcut de toate, scoborând vertiginos panta ticăloșiei. Am fost *croupier* la cercuri deochiate și vânzător de fotografii obscene.

— „Te rog...”

— „Nu, lasă-mă să-ți spun... îmi face bine,” se rugă el cu ochii în lacrimi, ce se rostogoliau liniștite și curate. „Eram timid. Mă stăpânea cu un egoism calculat, feroce și apoi îți mărturisesc mă încăpățânasem, mai speram încă s'o înving, să trezesc în ea scânteia care să însuflețească o clipă această statuie, de marmură numai pentru mine.”

— „Era brună?” întrebai nu știu pentru ce.

— „Nici blondă, nici brună, nici înaltă, nici scundă și desigur proastă. Dar când se despletia... pe Dumnezeuul meu, am vândut o moșie pentru plăcerea de a o vede goală și despletită. Prețul l-a fixat ea. Dar asta nu-i nimic. Ajung la partea cea mai dureroasă. Am furat, m'a învățat să fur. Am furat bijuterii cu încrederea ce inspira încă exteriorul meu și ce e mai grozav, singura faptă care-mi sângerează fruntea de rușine este ca am trăit din ceea ce agonisea o fată fizică, vânzându-se pentru mine și care a murit mai de vreme umilită și chinuită de gelozie când a aflat cu cine cheltuiau banii.”

— „Și acuma ce faci?”

— „Ce fac?! Vrei să știi ce fac? Fac ce pot. Adică orice se poate face ca să câștigi un ban, când n'ai învățat să faci nimic.

— „Pe ea ai mai văzut-o, ai reușit s'o uiți.”

— „O văd mereu, nu pot s'o uit, căci nu ți-am spus tot,” gemu el coborând ochii, întorcând capul, biruit de atâta lășitate.

„Nu suntem divorțați... Nici ei nu i-a mers bine. E într'o casă publică, aici în București... când fac de bani, și-mi trebuie mulți... pentru mine nu-i tarif...”

— „Ai suferit, îmi pare rău. Ține, plătește tu socoteala până mă 'ntorc,” zic eu strecurându-i portofelul.

Când m'am întors mai târziu la masă, dispăruse. —

— „Căuțați pe domnu ? a plecat cu trăsura.

Am înțeles și mi-a părut bine. E caritabil să procuri otravă aceluia care s'a deprins cu ea.—

GH. BRĂESCU.

SIMFONIA

In văluri de mătase lucitoare
Sosește simfonia 'ndrăgostită
De frumusețea zilei răspândită
In jurul ei pe-a vieților izvoare.

Cât e de-albastru cerul ! Par'că-o doare !...
Și câmpul este-o zare despletită,
Pe care nori cu raze se mărită,
Și 'n față-i crește floare după floare...

— Domnița sufletelor — ea supune ;
O chiamă tot, și peste tot ea pune
Sărutul drag ce'n lume se răsfrânge.

Cu brațele 'ntinse râde, plânge
Și 'ntr'un delir de armonie rară
Își rupe haina trupu-i să apară !

ALEXANDRINA SCURTU.

ROMAIN ROLLAND

Un om a strigat, chiar dela începutul războiului european cuvântul de frăție, de libertate și de pace. La urlatul Urii, el a răspuns cu șoaptele iubirii, mai răsunătoare decât vacarmul diabolic al tunurilor — și, la gestul lui Cain, el a răspuns cu acelaș gest, miraculos și neobosit, al mângâierii ce învie. În adevăr, suflitele celor cari zăceau, doborâți în neputința lor, striviți de tăcere, înviau, ca Lazăr din groapa lui viermănoasă.

Romain Rolland e omul vremii noastre, al acestui veac ce stă între o lume care moare, trupește, în infernul nebuniei războinice și lumea nouă a Spiritelor, ce se ivesc, călitate de suferință, spre lumina Rațiunii și spre fantomele Iubirii atotbiruitoare. Oricât ne-ar spune, modest: „Vorbesc, ca să-mi ușurez conștiința... Și știu că, în acelaș timp, voi ușura conștiința acelor cari sunt cu mille în toate țările și cari nu pot sau nu îndrăznesc să vorbească”¹⁾ — R. Rolland e acel ce are și conștiința menirii sale: oricât de grea ar fi sarcina, e totuși prea bine și frumos să putem visa înfăptuirea operei magnifice — și „când Europa se reneagă, când nu mai este Europa, trebuie să fii tu însu-ți Europa, singur, pentru tine însuți”²⁾.

Și, din centrul Europei, din Elveția în care el vedea o imagine redusă (și imperfectă totuși) a viitoare federatii a statelor europene, armonizate în frăția economică, culturală, estetică și spirituală, — creatorul lui „*Jean Christophe*” a stat din 1914 — 1919 ca un far viu, „deasupra invălmășelii” sângeroase. Din cele patru zări, veniau ecourile catastrofei umane. Valurile armatelor se năpustiau unele asupra altora, — pornite de nevăzutele mâni ale diabolicilor „divinități” terestre, să se ciocnească, să se sfarme și să se devoreze reciproc ca fiarele turbate de foame. În neantul zădărniceii, el vedea cum se prăvălesc milioanele de sacrificatii și cum se pulverizează comorile adunate prin truda milenară a sclavilor și a genilor. Furtuna Marelui-drame, bătea în pieptul celui care avea tăria să stea drept, cu ochii larg deschiși ca să vadă, să

1) Au dessus de la Mêlée pg. 38.

2) R. Rolland, într-o scrisoare către P. J. Jouve, 4 dec. 1914.

scormonească adânc în tainele Non-sensului, ale Crimei, ale Bestialității colective; să pătrundă până la inima Popoarelor, roasă de viermii ereditari ai superstiției și ai robiei, — până la cavernele aurite ale monștrilor ce fabricau, în jurul idolilor rânjitori „idelle” născătoare de noi dezastre. El a văzut, cu ochii lui de vizionar, până la temelile închegate cu sânge pe cari mai stăruie palatul heteroclit și supraîncărcat al societății capitaliste și imperialiste...

Adevărul, — adevărul să-l smulgă din vălurile încalcite ale tuturor minciunilor sociale, politice, patriotice, divine, morale, economice... Și, l-a strigat, cu glasul său întărit de convingerea ce-și are rădăcinile și în cristalul rațiunii și în stânca obscură a realității umane! — a strigat ca profetul în pustiu dar și ca judecătorul la tribună, cuvântul ce luminează și cel ce pedepsește și cel ce înalță pe împovărații căzuți în tina sângeroasă. A aruncat în tabăra înarmată a Stăpânilor bolovanii argumentelor năruitoare și, fără ură — căci cum zicea el, „Ura e dușmana mea, mai mult decât dușmanii mei”, — el a lovit nu în oameni, ci în acele *idei* negative ce erau realitățile infernale ale războiului. Dacă a scuturat deasupra hienelor politice și militariste fulgerile anate-meii, a biciuit — (și Isus a biciuit zarafii instalați în templu) — armata renegaților, pe toți cei ce erau și trebuiau să rămână frații săi întru spirit și menire. Celace a spus el despre *Tolstoi*, e și pentru dânsul: „O conștiință liberă, liberă de orice constrângere, de orice prejudecată, liberă de orice idol, de orice dogmă de clasă, de castă, de națiune, de orice religie. Un suflet care să aibă curajul și sinceritatea de a privi cu ochii săi, de a iubi cu inima sa, de a judeca cu rațiunea sa; să nu fie o umbră — să fie un om!”.

Fiind multiplu în unitatea lui spirituală, Rolland a rămas regiunea visului, printre idealurile filosofilor, în împărăția „eternei Utopia”, așteptând „înfăptuirea spirituală a unei Revoluții umane, totale și fără violență”¹⁾. El s'a apropiat, mai mult decât toți profeții moderni, de inima popoarelor și de conștiința intelectualilor. A atins rănile sufletului și a turnat pe ele balsamul încrederii și al învierii. Știa că decadența ultimă a societății materialiste e aproape, că a și început, — dar mai știa că sunt ascunse sursele Vieții ce va nutri o lume nouă. Lumea aceasta nu va crește dela sine. Mai presus de legea externă, e „legea internă” (de care vorbește și *Tolstoi*) și care ne slăsește să ne creăm pe noi înșine, prin purificare morală, prin lentă trudă a auto-înălțării.

Ținând seamă de contingențele sociale și de natura omenească, Rolland n'a predicat creștinismul absolut al bătrânului dela Iasnaia-Polyana. Nu non rezistența la rău, ci neagresiunea! În domeniul social-politic, el a căutat pe lângă cauzele generale (în această privință opera lui documentară e imensă) și cauzele

1) Les Précurseurs, Tolstoy: l'esprit libre, pg. 42.

1) P. J. Jouve: Romain Rolland vivant, pg. 152.

lăuntrice. Fiecare popor, ca și fiecare individ, să-și vadă bârna din ochiul lui și să-și stărpească proprii săi paraziți. Individualismul lui Rolland, fără bisericuță și fără ego-centrism paralizant, se vădia cu toată delicatețea și cu toată hotărârea de menținere a independenței spirituale și a integrității personale.

El n'a încetat să fâlfâie deasupra incendiului european steagul alb al armoniei universale. De mult n'a auzit omenirea cuvântul magic al „cetățeanului universal"... L-a rostit odată, zadarnic. Socrate — iar Crist a isbutit să-l răsădească pe pământul Galileei. Azi Rolland a retrezit acest „cuvânt — care trebuie să fie însă o realitate temelnică între atâtea cugete luminate; „luptătorii Spiritului“ s'au recunoscut prin glasul profetic al Solitarului ce rătăcea pe înălțimile alpine.

În jurul lui Rolland s'a strâns o minoritate de spirite europene, împărțându-se din el, — „o mică biserică laică; mai mult decât cealaltă biserică de azi, ea își păstrează credința în unitatea gândirii omenești și crede că toți oamenii sânt fiii aceluiași Părinte“.

Să vestim acest adevăr esențial: veșnicia Spiritului creator, — permanența indestructibilă a divinității revelată în om. Aceasta e prima noastră izbândă. Și, cel care intrupează și domină totodată drama omului vizionar, Romain Rolland solitarul credincios singuratecilor pierduți în pădurea ancestrală plină de fiare — el, trebuia (precum a și făcut, hotărându-se cu *Fr. Nicolai*) să scrie acea „Declarație de independență a Spiritului“ care a fost semnată de cei mai de seamă din avant-garda oamenilor creatori de valori estetice, filosofice, științifice. La 23 Iunie 1919, când la Paris „salvele vesteau orașului primirea păcii nedrepte“, a fost lansată această declarație mai epocală decât oricâte „declarații oficiale“.

EUGEN RELGIS.

ENESCU IN SPANIA

Cu titlul *El violinista Enescu*, fostul secretar de la legățiunea Spaniei în București, Melchor de Almagro San Martín, publică în *Imparcialul* din 15 Faur, un articol în care, pe lângă povestirea împrejurărilor în care a cunoscut pe artistul nostru, și drept cadru personajului, diplomatul spaniol face și descrierea zilelor și aspectelor Iașului și Moldovei tragice și băjenare, din timpul războiului.

În afară de puținică ironie și de amintirea fioroasă a ultimelor vremuri de răsmeriță, petrecute în „Iașul ruinat, capitală moldovenească, jumătate rusească, jumătate ovreiască, — românii, pe semne, deși erau destul, intraseră în pământ — cu ulițe strimbe și cocloabe de scinduri putrede (sic)“ de un diplomat obișnuit cu confortul apusean, articolul secretarului de legăție spaniolă, pare a fi inspirat de admirația pentru Enescu, și de compătimire pentru nenorocirile țării noastre.

Unele neexactități, poetice, firește, în ce privește înfățișarea capitalei moldovene și firea poporului, dar mai ales a boerilor moldoveni, ar fi putut lipsi fără nici o pagubă, căci nu credem să existe de cât într'o închipuire peste măsură de romantică credința că boerii moldoveni de odinioară umblau îmbrăcați numai în piei de vulpe albastră, împodobiți cu fel de fel de giuvaericeale și perle, și că după ce se îmbătau cu vin și sânge purcedeau prin munți să fure circaziene, ori ucideau cu lovituri de gârbaclu pe robii egiptieni!! (sic).

Dar astea sînt *menudencias* (mărunțișuri), pe lângă felul simpatice în care sîntem prezentați și pe lângă măestria prin care se evocă exodul și tristețea din ultimele vremuri de băjenie.

Intr'o seară înghețată, după o cină sărăcăcioasă de diplomat, iată că i se prezintă colegul grec, oferindu-i o invitație la prințesa Maruca Cantacuzino, „la seniora măs interesante de Rumania, y quizás de Europa“, unde avea să cante Enescu.

După o călătorie de un ceas cu automobilul, prin niște meleaguri, din direcția frontului — așa reiese din opreliile făcute de santinele automobilului — distinși diplomați ajung la *villa* prințesei Maruca Cantacuzino.

În salonul principal al villei, Enescu revărsa din arcușu-i vrăjite valuri de melodii peste inimile musafirilor. Cum prințesa Cantacuzino nu îngăduia ca liniștea să fie turburată în asemenea clipe, diplomații, după sfaturile Alteței Sale regale, prințesa Elisabeta, care fuma în *hall* o țigare turcească, cufundată pe o sofă de aceeași proveniență, pătrunseră în salon în vârful picioarelor, ferindu-se să nu facă sgomot.

„Odaia era imensă; un fel de biserică; întineric aproape desăvârșit. Numai niște luminări așezate lângă un pupitru cu note de muzică, împrăștiu puțină lumină; în licăreala slabă se ghiceau vagi profiluri omenești, grupate și nemiscate; umbre de perdele și de plante, o lume de năluci... Și învăluind totul ca un fluid minunat ce împrăstia în salon vrajă și vis, se revărsa nespus de dulce, parcă din altă lume, muzica unei viori, care aducea suferințelor uitare și extaz. Era Enescu.

Când minunata pagină muzicală se isprăvi, în salon se aprinseră luminile electrice, vrăjiții, împietriți începură să vorbească și să se miște, giuvaericelele scânteiară, doamnele zămbiră și lumea începu să se plimbe înapoi și încolo, salutându-se, ca și cum atunci s'ar fi întors dintr'o călătorie.

Lângă peretele, acoperit de policromia bogată a unui covor persan, se întindea un mare divan, pierdut sub perini, pufuri, covorașe și mătăsurii scilipitoare, jumătate pat turcesc, jumătate canapea europenească. Pe el hodineau, aproape lungite, printre perini, mai multe chipuri de femei dumnezeesc de frumoase, și a căror frumusețe era și mai mult scoasă la iveală, prin luxul vestimentelor, scilipirea briliantelor și matul suav al perlelor peste netezișul sinurilor decoltate. Una din frumoasele femei era însăși Prințesa Cantacuzino, naltă, mlădioasă, cu fin profil florentin și

zâmbet semeț, fluturând pe buzele subțiri, sub farmecul unor ochii clasici, curați și limpezi, reci și fără cusur. O bluză de catifea neagră, cu sgărcente brodată în aur, accentua și mai puternic tonul turburător al ființei sale. Alta dintre doamne, zâmbitoare și îmbrăcată în albastru, era Prințesa Maruca sau Prințesa Bebé, care va fi într-o zi Regina Sârbilor; alta, doamna Lahovary; alta, încântătoarea Prințesă Alexandra Ghika, desăvârșită ca o statuie de Canova, și cea mai frumoasă dintre toate, chip măreț și bine făcut potrivit la stat, mândră ca o Junonă și zâmbitoare ca Venus, bălăe și albă, îmbrăcată în catifea roșie venețiană și hermină regală, încununată cu briliante fabuloase, era M. S. Regina României.

În jurul Său forfotiau Prinți și generali, ambasadori și miniștri, curteni prea mariți, o roire de luminați și scânteere de autorități, care deodată, la un gest al Prințesei Cantacuzino, rămaseră nemișcați; ori ce zgomot încetă. Regina și Prințesele se așezară din nou cu fețele îngândurate pe perinele moi, parcă s'ar fi reîntors în împărăția basmelor unde Prințesele dorm vrăjite; luminile se stinseră; se topi scânteerea giuvaericelelor. Prințul Nicolae se așeză pe jos, pe un macat, cu capul între mâini: șoaptele amuțiră; tabloul arătos se șterse cu desăvârșire; parcă se auzia fluturarea ușoară a fulgilor de zăpadă căzând domol afară prin văzduh, și încă odată pasărea mistică a melodiei se înalță spre cer ca o minune. Enescu începu atunci o sărbătoare din vremurile bune când România, voloasă și mândră, încununată de flori de câmp, dănuia în frumoșii ei munți Carpați. Contrastul fericirii trecute cu prezentul nenorocit, fu atât de sguduitor, în cât toți ochii se umplură de lacrimi și (ah, gest și faptă de erou legendar!) multe piepturi, acoperite de cruci și împodobite cu perle, suspinară amar.

.....
Și acum, când am ajuns la sfârșit, firește că ori ce cititor se va întreba; „și despre Enescu unde e vorba?” Câtă însă să se știe că asta este soarta oamenilor mari, să servească la ori ce; chiar să se vorbească de ei fără să se vorbească.

AL. POPESCU-TELEGA.

A APĂRUT DE
F. ADERCA

IDEI ȘI OAMENI

Editura Alcalay & Calafateanu

Prețul lei 24.—

CHIPAROSUL

*La orizont,
Un arbor drept,
Despică transparenta depărtare.
Și-așa, cum stă la capăt de cărare,
El face drumu 'ntelenit să pară-o frază,
Pe care-o 'nchide-un semn de exclamare...*

O! Te cunosc, copac pietrificat!...

*O mână grea și, totuși, nevăzută
A 'nfipt — din care stranie poruncă —
În fiecare umăr de ruină,
În fiecare spate de mormânt,
Rigidu-ți trunchi, ce umbra și-o aruncă
Precum ar asvârli un șarpe, ca să muște
Rotundele coline desmierdate de lumină...*

O! Te cunosc, copac stingher și mut!

*Pictat pe cer,
În câte-amurguri nu mi-ai apărut,
Brusc ridicat pe-a sării 'nvăpădere,
Asemeni unui deget pus pe buzele 'nserării,
Cerșind tăcere...*

*...Sub boarea rea și rece, ce 'n plasa ei mă prinde,
Plin de
Monotonia svâcnitoare a moartelor poteci,
M'am cufundat în calmul desnădejdi
Ca 'ntr'o groapă, sau
Ca o umbră 'n adânc de scorburi reci.*

*Și-acum te simt crescând de-asupra mea...
Acerbele dorinți și frământări tăcură.
O liniște amețitor de grea
Mi-ncrucicează brațele pe piept,
Îmi pâlپae prelung — ca un sărut — pe gură...*

*Rămâi, așa, în preajma mea!
Oprește tremurarea ramurilor negre.
Sub vântul primăverii noi ce vine
O frunză nu clinti — să nu trezești
Nimic din tot ce-am îngropat sub tine...*

VIRGILIU MOSCOVICI

IN JURUL PAȘOPTISMULUI

Arhiva pentru știința și reforma socială, ultimul fascicol, aduce începutul unui important studiu asupra dezvoltării sociale a României între 1829—1866, datorit d-lui St. Zeletin. La noi un astfel de studiu este unic atât prin aplicarea concepției materialiste a istoriei la explicarea liberalismului român, cât și prin serioasa critică științifică a sistemelor sociologice și economice, cu cari se învecinează, iar alteori se află în ireductibilă opoziție metoda de investigație a autorului. Multe din noțiunile ce păreau obscure se lămuresc dela sine prin reducerea la un punct de vedere unitar și luminos; multe alte concluzii inevitabile surprind prin logica cu care țâșnesc din ciocnirile brusce ale celor mai curente idei pe acest tărâm de cercetări.

Liberalismul român nu mai poate fi privit ca opera *bonjouristilor* romantici și romanțioși, inamorați de luxul de cultură franceză și spălmântați de ignoranța sălbatecă de la noi. Transformarea țărilor române începe încă de la tratatul de Adrianopol care deschide prin ele noi căi de circulație pentru bogățiile Europei. Revoluționarismul ideologic al pașoptiștilor noștri este consecința comercializării vieții economice a țărilor noastre, a leșirii lor din feudalismul agrar de până atunci.

Aspectele comice prinse de Caragiale nu sunt decât produsul unor conflicte la suprafața acestei noi vieți create statului român. Infrastructura economică era destul de solidă pentru a face imposibilă revenirea la formele părăsite, iar dacă ideologia tribulă încă în jurul fâgașurilor de adaptare la fondul nou creat, aceasta e tocmai o dovadă peremptorie că acel fond era acum altul. Antiliberaliștilor le scapă tocmai acest proces de infrastructură. Criticând *bonjourismul*, au aerul să creadă că totul se reduce la el și că nicăieri nu a fost nimic altceva decât o generoasă mișcare de adaptare pur ideologică la noile condiții de viață națională, condiții importate așa cum se găseau în apus. Ei nu văd că liberalismul ideologic își are explicația prin substratul economic consolidat între ani 1829—1866.

Comicul burghez al acestei ideologii încă gelatinoase și încă în căutarea osului central este de fapt un aspect al lucrurilor în sine. O altă atitudine se impune față de acest comic: în locul zeflemisirii, seriozitatea din fața lucrurilor cari nu pot fi altfel.

Deprinși însă cu prima atitudine, satiricilor oștri au văzut în liberalismul ideologic al burghezimii noastre o excrescență parazită.

În realitate el nu ar fi de comparat decât cu mănuchiul de frunzișoare itite la fața pământului în timp ce în adânc se înfige fructul-rădăcină.

Perspectiva literară se deplasează și ea ca o consecință a constatărilor de mai sus. În transformările anului 1848 există și o excrescență parazită a organismului nostru social, un adevărat cal de bătae pentru verva satirică. Acesta e pașoptismul nobilitar. De o parte, marea boerime cu privilegiul, cu apanagiile seculare și ereditare, de alta mica boerime, recalcitrantă la schimbările vremii, sărăcită și încolțită de nevoi. Exemplarele acestei mici boerimi tipă după egalitatea cu cei mari, dar își simt carnea pielea de găină la contactul cu talpa țării. Egalitatea cu fruntașii boerimii, păstrarea tuturor privilegiilor față cu moșcii, iată adevăratul aspect contradictoriu, sursă nesecată de comic a *bonjourismului* pașoptist.

Viața boerimii nu se mai putea smulge însă din făgașul spre care o târau prefacerile de infrastructură. Stăruind în ideologia lor reacționară — cei mai mari din boeri —, debitând fraze ample de liberalism — cei mici — pentru a părea în curentul vremii, în timp ce ei mergeau contra ei prin tot felul lor de viață, și unii și alții reprezintă lupta disperată cu timpul, silințele de a-și feri de mâna lui hrăpăreață privilegiile amenințate.

Aci e adevărata adaptare a vorbei la faptă, a aparenței la realitatea vieții, a suprastructurii la infrastructură.

Dezagregarea treptată a boerimii, căderea până la treapta de tributară a piețelor europene de unde își aducea obiectele de care nu se mai putea lipsi, topirea averilor boerești roase de uzura cămătarului ovrei, care se oferă și reușește să treacă prietin binevoitor în cele mai critice momente, iată complect tabloul decrepitudinii senile, totuși strigător și bătător la ochi prin extravaganța culorii menite să tempereze cenușul tot mai închis al fondului existenței ce se macină. Nimic mai comic decât această senilă apariție de fine de carieră, cu pretenții de nesecată tinerețe jovială.

Și totuși literatura satiricilor noștri se îndulosează și lăcrămează — ea care nu poate storce o lacrimă pentru durerile vrednice de lacrimi — asupra durerii apusului boerimii noastre.

Dispariția ei se nimbează cu duloșie romantică pentru bunul timp de odinioară, în vreme ce colții tot mai veninoși se ascut în mușcăături căinoase în trupul fragedei burghezii.

Incomprehensivă și lipsită de justă atitudine etică literatura caragealiană săgetează de multeori în gol. Ea se înfățișează adesea ca o revărsare nestăvilită a unei personalități excepționale care păstrează — consequentă cu fundamentalele însușirii sarcastice nedesmințite — aceeași atitudine față de toți oamenii și de toate lucrurile. Realizările superioare în artă ale acestei literaturi fără pereche nu sunt puse aci în discuție. Reținem cu acest prilej unghiul de vedere romantic sub care Caragiale prindea aspectele contradictorii ale epocii de prefacere a societății românești.

Numirea de romantic nu poate surprinde dacă ținem să luăm acest cuvânt în cea mai întrebuintată accepțiune, în orice caz ca un cuvânt care presupune o îndepărtare de la realitate, iar

alteori o falsificare a ei, cu sau fără bună credință, aceasta este indiferent.

Plecând de la un studiu de interpretare măreață a revoluției burgheze române, am ajuns în ogorul literaturii pure.

Putem încheia în termeni marxiști consacrați: Suprastructura ideologică burgheză își așteaptă scriitorul care să o reprezinte după ce o va fi înțeles, scriitorul care să fie în stare în primul rând de acea mare putere de simpatie, de care nu a dat dovadă literatura caragealiana.

Verva satirică și-ar găsi un ogor aproape nedestelinat în exploatarea contradicțiilor flagrante din viața apusă a boerilor pașoptiști. Decât că — exceptând pe Alexandri care ne-a dat câteva încercări de reconstruire a acestui proces de descompunere socială a boerimii timpului — această literatură s'ar găsi în prezent fără obiect.

Atunci când îl avea i-a lipsit puțința vederii juste. Acum — s'a văzut de altminteri cu prisosință din opera lui Brătescu Voinești și în parte a lui Gârleanu — viața boerimii de odinioară s'a romantizat. Sinceră ca punct de plecare, această literatură nu poate fi mai obiectivă decât nu era a lui Caragiale în acele laturi în cari romantismul — cu totul de altă natură decât al unui Brătescu Voinești ori Gârleanu — îl făcuse miop tocmai pentru că văzuse prea bine și prea de aproape în multe lucruri.

Miopia unui Brătescu Voinești ori Gârleanu provine însă după noi din silințele omorâtoare pentru ochi de a vedea lucruri și oameni de la prea mare depărtare. La această depărtare se găsea față de acești scriitori viața boerilor români.

Literatura noastră are să regrete dispariția acestei vieți fără a-și fi lăsat urme adânci și neperitoare.

Pentru viața burgheziei în fașă, necomplet și malițios înfățișată de opera lui Caragiale — iarăși insistăm asupra punctului nostru de vedere: că nu ne preocupă decât atitudinile etice și nu realizările estetice și că între acestea două la Caragiale este o prăpăstie — literatura noastră nu mai poate avea același regret simțit cu același intensitate. El este temperat de speranța unei reprezentări totale, a maturității acestei burghezimi ajunsă în pragul unei epoci de industrialism, deci tocmai în momentul prielnic când evoluția încheiată a unei clase sociale permite lărgimea unei vederi integrale și obiective.

MIHAIL IORGULESCU.

TEATRUL POPULAR**OMUL CARE NE TREBUE** 3 acte de N. IORGA

Vina e a noastră: am cântărit până acum teatrul domnului N. Iorga, cu un cântar străin. I-am cerut, bunăoară, ca personajele să fie vii, acțiunea interesantă, conflictul vădit și cât mai omenesc cu putință. Disprețuiam astfel personalitatea artistică a d-lui N. Iorga, confundându-l cu dramaturgii infimi care nu-și scriau comedile între două audiențe politice sau între două schimbări de tren: Strindberg, Ibsen, Morselli, Tolstol..

Când am măsurat pe d. Iorga deci cu măsura acestora, era neîndoelnic că d. Iorga, oricât e de mare, va eși foarte mic, iar aceia — mic de tot — vor apare mari, aproape cât e azi d. Iorga.

În definitiv nu vreau să fac marelui nostru istoric nici un rău. Sunt convins că o puternică și originală personalitate își poate înscrie existența miraculoasă, într-o universitate, ca și într'un bloc de marmură, într'un partid politic, ca și într'o piesă de teatru. Toată stinghereala vine de la criticul de artă care crede încă în legitima fidelitate casnică dintre inspirație și material.

Astfel că chestiunea nu se mai pune: este d. Iorga un artist? Are d. N. Iorga, pe lângă o mulțime de alte talente și talentul dramatic? Ci mult mai simplu: Știi cine și ce e d. Iorga?... Atunci înțelegi și politica, și istoria și critica și poesia și teatrul d-lui N. Iorga.

Spre a nu-l defini mai precis — adică spre a nu-l nedreptăți — să ne mulțumim cu această definiție: d. N. Iorga e un om de acțiune. Cu alte cuvinte, simțimintele și convingerile nasc numai întrucât se pot transforma în acțiune. D. N. Iorga — deși a scris singur mai mult de cât toată societatea scriitorilor români la un loc — nu e un scriitor de rasă, adică un *intelectual*. Iată de ce n'ași studia operele istorice și literare ale d-lui N. Iorga, decât în lumina acțiunilor sale din timpul în care le-a scris. O pagină de d. N. Iorga trebuie tipărită în ziua în care a fost scrisă: n'am putea garanta autenticitatea ei, a doua zi.

Această minunată însușire — pe instabilitatea formulelor de chimie organică se întemeiază însăși posibilitatea vieții! — a îngăduit d-lui Iorga să exceleze în genurile literare care trăesc parazitare pe acțiune: discursul politic șarjat, pamfletul critic cu orizont limitat.

Teatrul d-lui N. Iorga, fie cel istoric (Tudor Vladimirescu, Un domn pribeag) fie cel original (Moartea lui Dante, Molière se răsbună) fie cel social (Omul care ne trebuie) — trebuie pus de viitorul alcătuitor al operilor sale complete, în continuarea imediată a criticelor violente de la „Semănătorul” și a delicioaselor șarje de la Dacia.

„Omul care ne trebuie” suferă și el de acele mici greșeli literare care în definitiv constituiesc însuși genul poeziei dramatice. Acțiunea principală se petrece mai totdeauna între culise, actele sunt pline de limbușia nu mai mult de a două persoane — sau (act. III) a unei întregi obști de arendare! În sfârșit povestea pictorului care, venind să-și vândă moșia țăranilor, se pomeneste că rămâne la țară să facă agricultură, nu e o idee țăranistă ci *țărăni-zantă*, pe care ne îndolm s'o guste vreodată un orășan adevărat sau un pictor de talent. Această idee nu-l vine „pictorului” — nici în actul I, nici în actul al II-lea, nici în actul al III-lea; ci cam între actul II și al treilea, când e cortina lăsată, sau poate în timpul actului III, între culise. De altfel pe omul de acțiune nu-l poate interesa decât rezultatul acțiunii, și acest rezultat — e indicat cu precizie.

În seara premierei, o ploaie torrențială a făcut pe d. Iorga să creadă că publicul n'a venit din pricina operilor sale dramatice anterioare — celace era nedrept, întrucât d. Iorga se bucură de o infinită simpatie, iar operele sale dramatice anterioare sunt tot inedite.

F. ADERCA.

INSEMNARI LITERARE

Năzuința este titlul cu mult prea tineresc al unei reviste totuși mai mature, pe care prietena noastră, d-na Elena Farago, o scoate la Craiova cu promisiunea de a fi lunară. Acum când aproape toate publicațiile periodice sunt silite să dispară din cauza mai nouă a agravării condițiilor materiale, pe lângă cea mai veche a indiferenței publice, nu putem decât saluta apariția unei reviste literare, și încă la Craiova... Asupra ideii ce ne-am face însă despre o revistă în provincie, suntem în deplin acord cu articolul prim al d-lui S. Mehedinți: idealul nu poate fi decât în regionalismul cultural. Am înțeles deci ca *Năzuința* să strângă sortele oltene cunoscute și să caute a descoperi noi talente locale; înțelegem mai puțin o revistă craioveană ca un palid reflex al revistelor bucureștene, cu colaborațiuni solicitate dela scriitori ce-și au locul aiure. Dispersiunea forțelor nu poate fi decât dăunătoare celor de aici — și întru nimic folositoare celor dela Craiova.

L.

Oamenii cari nu vorbesc de Vasile Savel. — Un mănunchiu de articole de ziar. În timpul războiului, epocă de abrutizare a trupului și de bătătorire a conștiinței, d. Savel și-a însemnat neștiut aceste gânduri de om care vedea modul trist cum se selecționau valorile în această încrâncenare, (*Nădejdi spulberate*) și cărnii l se părea ridicol manifestul regelui și al guvernului de atunci, dat în ajunul ofensivei dela Nămolosa, prin care se făgăduia țăranilor împroprietărirea. Evenimentele ulterioare i-au desmășit pesimismul.

În broșură se găsesc și pasagi ce se pot situa între ziaristică și literatură.

V. S.

„Fericirea” (dramă în 3 acte) de *Ignotus*. — În piața literară contemporană, unde orice articol e iscălit, în cap și la sfârșit, cu numele, pronumele, orașul de baștină al autorului, etc., anonimatul lui *Ignotus*, dacă nu e fenomen rar e cel puțin anacronism. Cine se ascunde în dosul acestui paravan?

Ne-am întrebat de multe ori fără răspuns. Acest capriciu să fie modestie, timiditate sau pur și simplu tendință de senzațional? Cei care cunosc taina, o păstrează însă bine.

După ce a publicat o serie de poezii în *Sburătorul*, dă iar semne de existență, de astădată în teatru. „*Fericirea*” face parte dintre dramele cu „teză”, după cum însuși autorul ne dumerește în câteva cuvinte la început. Eroiina (Lena Mătăsaru) a iubit în tinerețe pe un văr (Paul Flavian) de care a fost despărțită printr-o intrigă mincinoasă a mamei sale, pentru a fi măritată cu un om bătrân și bogat (Sache Mătăsaru). Vărul pleacă în America, de unde se întoarce peste 16 ani, când începe propriu zis acțiunea. Lena are o fată (Marta) care simte aceeași afecție pentru Paul ca și mama sa. După un șir de întâmplări, dramatice, ea se căsătorește cu Paul prin mijlocirea preotului Ulieru, care face „minunea” convingând pe toți că nu mai în jertfă e *fericirea*.

Autorul atacând o teză moralo-socială, trage dela început, între ei și noi, din păcla-fiordurilor, umbra colosului dela Nord, care ne obsedează tot timpul acțiunii. Găsim în cursul dramei tot coloritul ibsenian, până și pe pastorul simbolic, în persoana preoțului Ulieru, care ca un „*deus ex machina*”, apare la momentul oportun, pentru a încheia drama. Conform tezei propuse, în mod naiv în „drept cuvânt înainte”; „In jertfă e *fericirea* supremă și în dragostea rodnică singura nădejde de nemurire.”

În general, piesa se menține onorabil până la sfârșit, cu toată lipsa de motivare psihologică.

I. V.

Idei și Oameni, de F. Aderca. — Volumul d-lui Aderca este un mozaic: războiul e discutat cu un scepticism crispat de sarcasm; chestiuni de artă debătute volubil: portrete de oameni, pe cari autorul caută să-le prindă sub toate înfățișările, etc, toate îngheșuite în cadrul articolului de ziar.

După cum se poate vedea volumul, în afară de o vagă atitudine pacifistă, e lipsit de o axă centrală, care, oarecum l'ar susține. Jumătate din volum — capitolul „*Dezacorduri*” — ar fi putut apare singur.

Datorită faptului că bucățile acestui capitol au o mazăre unică și converg toate către un fir central: războiul pe care se polarizează adesea în cristale luminoase — partea aceasta a volumului se citește cu interes.

D-i Aderca mănuește abil *ideia* și risipește imaginea poetică. După ce citești partea aceasta și întorci însă fila dai de titlul...

... „*De vorbă cu G. Galațion*” — crâmpee în care vorbește mai mult *Eu*, convorbitorul rămânând să pună întrebări ca acestea. „Ești sigur?”. Și apoi *Eu* răspunde pe o jumătate de pagină. Fără să vrei, închizi volumul, care totuși... nu s'a isprăvit. Ne vine în minte un pasagiu din prima bucată a volumului: e vorba de un bas care, nebăgând de seamă că mașinistul dăduse drumul cortinei la o replică a tenorului, cânta cu ochii în sus mai departe: vroia să ducă până la capăt tot ce avea de dus...”

V. S.

„**Din Sala Pașilor Pierduți**”, de Radu Rosetti. — D. Radu Rosetti înmănunchiază, subtitlul acesta, nn număr de schițe — al căror subiect (în cele mai multe) e luat din viața de tribunal. Deși viața aceasta a mai fost exploataată în literatura noastră, autorul volumului de față reușește totuși să fie, mereu nou ca anecdotă — și, totdeauna, interesant ca desfășurare. În schițele sale — crâmpele vii și unitare — se găsesc la tot pasul figuri simpatice. Lumea aflată în „*Sala Pașilor Pierduți*” este învăluită în zămbetul cald, larg binevoitor și optimist al autorului. Ceiace face însă ca volumul să fie îngreuiat este balastul unui stil incolor și asimetric...

M. S.

EDITURA „ANCORA“ ALCALAY & CALAFATEANU

BUCUREȘTI — No. 4, STRADA SMÂRDAN No. 4

A APARUT:

DOMNUL DEPUTAT

**ROMAN ISTORIC ȘI DE MORAVURI, CU EPISOADE
DIN SÂNGEROASA EPOCĂ A RĂSCOALEI
PLUGARILOR (1907)**

de **V. DEMETRIUS**

**AUTORUL CUNOSCUTELOR ROMANE: ORAȘUL BUCURIEI,
DOMNUL COLONEL, TINEREȚEA CASANDREI
ȘI PĂCATUL RABINULUI**

Deputatul și moșierul Marin Voiculescu la medic. — Indurerat și îndrăgostit. — Antisemitism în Moldova. — Inceputurile răsvrătirii țărănești. — Intinderea și grozăvia răscoalei. — Aleșii națiunii la Caffé Chantant. — O răsbunare fioroasă. — Poreclita „Pițigoiul“, de 16 ani. — Ciocniri între armată și răsculați. — Sdrobirea fără milă a revoluției. — Voiculescu părăsit de nevastă. — Urmărirea presupușilor „Instigatori“. — Nuntă, afaceri și amor. — Liniște de cimitir, la țară.

LEI 20.—

De vânzare la toate librăriile din capitală și provincie

CENTRALA „MISSIR”

SOCIETATE ANONIMĂ CAPITAL LEI 50.000.000

♦ 41, STRADA LIPSCANI, 41 ♦

Sedinte: BUCUREȘTI — Str. Lipscani, 22 și Căea Victoriei, 118

În țară: Ploiești, Buzău, Galați, Brăila, Focșani, Constanța,
 Timișoara, Brașov, Cluj, Cernăuți, Chișinău, Oradea-Mare,
 Arad, Târgul-Mureș, Râmnicul-Sărat, Pitești, Craiova,
 Turnu-Severin, Târgoviște, Botoșani.

Cel mai bine asortat cu ultimele noutăți pentru saison

Atelier de Croitorie de primul rang pentru Dams și Domai

♦♦♦ Prețuri mai eftine ca oriunde ♦♦♦

S'a deschis Centrala

MARILOR MAGAZINE**LA PALATUL NOUȚĂȚILOR**

STRADA PARIS, No. 10

Sucursale: Oradea-Mare, Lugoj

MATĂSURI :: LENA-

JURI :: PÂNZETURI

ARTICOLE de MARIAJ

: GALANTERIE :

Mare Raion de

FURNITURI de MODE

INCĂLȚĂMINTE, etc.

Prețurile excepționale

: Gustați delicioștile :

produse ale

BONBONERIEI ::**:: RENAISSANCE**

care se găsesc în detalii la

COFETĂRIA RENAISSANCE

STRADA PARIS, 10

și în toate sucursalele

MISSIR

DIN ȚARĂ

— En Gros la Fabrica —

STR. POPA-TATU, 45